STUDENTŲ NUOMONĖS APIE STUDIJŲ DALYKŲ DĖSTYMO KOKYBĘ TYRIMO DUOMENŲ VERTINIMO METODOLOGINIS PAGRINDIMAS

Giedrė Judita Rastauskienė, Ina Marija Šeščilienė, Ilona Tilindienė

Lietuvos kūno kultūros akademija, Kaunas, Lietuva

Giedrė Judita Rastauskienė. Socialinių mokslų magistrė. Lietuvos kūno kultūros akademijos Sporto biomechanikos, inžinerijos ir informatikos katedros asistentė. Mokslinių tyrimų kryptis — socioedukacinių tyrimų analizė, sociometrija.

SANTRAUKA

Šiame straipsnyje pateikiamas studentų nuomonės apie studijų dalykų dėstymo kokybę tyrimo duomenų vertinimo metodologinis pagrindimas, atliktas statistiniais metodais, naudojant balinę matavimo skalę, duomenų standartizavimą ir faktorių analizę, kuri leidžia išskirti du dėstymo kokybės faktorius: pirmą — dalyko ypatybes, antrą — dėstytojo savybes.

Dėstymo kokybę nagrinėjome studento poreikių aspektu, kai dėstymo kokybė yra laikoma studijų paslaugos tiesioginio vartotojo poreikius tenkinančiu rezultatu, atitinkančiu jo suvokiamus dėstymo paslaugos modelio privalumus ir trūkumus. Atsižvelgdami į sudėtingą ir nevienareikšmišką dėstymo kokybės traktavimą, nagrinėjome tik tuos dalykų dėstymo kokybės indikatorius, kurie, mūsų nuomone, gali daryti įtaką studentų įgyjamoms kompetencijoms.

Pasibaigus 2005—2006 mokslo metams, buvo apklausti Lietuvos kūno kultūros akademijos (LKKA) bakalauro studijų pakopos 1077 dieninės ir neakivaizdinės studijų formos I—IV kurso studentai, kurie išreiškė nuomonę apie studijuotų dalykų dėstymo kokybės indikatorius. Studentų nuomonės apie studijų dalykų dėstymo kokybę tyrimo duomenų vertinimo metodologinis pagrindimas leido nustatyti ir interpretuoti LKKA bakalauro dieninės ir neakivaizdinės formos studentų, kaip studijų paslaugos tiesioginių vartotojų, nuomonę apie 2005—2006 m. m. studijų dalykų dėstymo kokybę.

Gauti rodikliai: studijų dalykų aktualumo profesijai ir pasitenkinimo dėstytojo savybėmis rodikliai gali būti naudojami atskirų studijų dalykų dėstymui įvertinti, tačiau turi būti nagrinėjami kartu su kitų to paties dalyko dėstytojų dėstomų dalykų rodikliais ir įgauna prasmę tik tada, kai naudojami kaip priemonė dėstymo procesui tobulinti.

Tyrimo rezultatai neatskleidžia dėstymo kokybės, tačiau leidžia išsamiai analizuoti subjektyvią studentų nuomonę, patikrinti parengtą tyrimo duomenų apdorojimo ir interpretavimo metodiką. Vienas iš autorių tikslų — paskatinti akademinės bendruomenės diskusiją apie dėstymo kokybės būklę.

Raktažodžiai: dėstymo kokybė, kokybės indikatoriai, dėstymo kokybės tyrimo metodologija.

IVADAS

Kartu su Europa Lietuva eina link žiniomis grindžiamos visuomenės ir tampa globalaus pasaulio ūkio, bendrosios informacinės, technologinės ir kultūrinės erdvės dalimi. Europos komisija 2000 m. kovo 24 d. Lisabonoje pažymėjo pagrindinius Europos Sąjungos politikos momentus. Ji patvirtino, kad Europa eina į žinių amžių — keisis darbo, mokymosi, paties gyvenimo pobūdis, ir tai turės didžiulę įtaką kultūriniam bei socialiniam visuomenės, individo gyvenimui. Šiuolaikinėje visuomenėje kartą įgytas išsilavinimas

negarantuos sėkmingos karjeros. Plėtodama šias nuostatas, Europos komisija 2000 m. spalio 30 d. paskelbė mokymosi visą gyvenimą memorandumą. Europos vieningos mokymosi erdvės idėja, konkurencija tarptautinėje erdvėje, masinis mokymasis, studentų mobilumas, naujos studijų formos skatina universitetus susirūpinti studijų kokybe.

Studijų kokybę vertinama daugelyje šalių, kuriose įdiegtos arba dar tik diegiamos mokslo ir studijų kokybės laidavimo sistemos. Lietuvos švietimo sistemai integruojantis į pasaulinę švietimo erdvę,

vienas iš aukštojo mokslo studijų prioritetinių uždavinių — nuolatinis studijų kokybės vertinimas, tobulinimas ir kokybės garantavimas. Studijų kokybė garantuojama *visų pirma pačios aukštosios mokyklos pastangomis*, kurios orientuotos į Aukštojo mokslo įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimus, t. y. vidinę organizacijos studijų kokybės laidavimo sistemą. Vidinis studijų kokybės garantavimas kiekvienoje institucijoje remiasi sistemingu studijų kokybės būklės nustatymu ir įvertinimu — savianalize.

Svarbūs visi studijų kokybės kriterijai, tačiau vienas iš svarbiausių — dėstymo kokybė — sudėtinė studijas teikiančios institucijos vertinimo dalis. Kokybės procesų valdymo atžvilgiu dėstymo procesas — studijų paslaugos grandis, kurios prioritetinius kokybės valdymo objektus turime apibrėžti. Tai studijų programos, studijų dalykai ir dėstytojai, tiesiogiai dalyvaujantys šių studijų dalykų programų rengimo ir dėstymo procese.

Tradicionis studijų kokybės traktavimas turi atitikti griežtus reikalavimus: turi būti vykdoma stojančiųjų atranka, vertinamas mokymo turinio sudėtingumas ir pasiekimai. Tiesiog reikėtų išsiaiškinti, ar standartai ir numatyti reikalavimai neriboja studijų proceso dalyvių (tiek dėstytojų, tiek studentų) kūrybiškumo ir inovacijų. Požiūris, kai kokybė suprantama kaip klaidų nedarymas, dažniau sutinkamas gamybos paslaugų srityje. Studijų procese sąveikauja žmoniškieji veiksniai, todėl klaidos neišvengiamos. Požiūriai į kokybę, kaip organizacijos misijos vykdymą arba kaip į transformaciją, yra egzistenciniai ir idealistiniai, susiję su požiūriu į švietimo institucijas kaip besimokančias organizacijas. Populiarėja požiūris, kai kokybė traktuojama kaip vartotojų poreikių ir lūkesčių tenkinimas, akcentuojama, kad kokybė yra siekis pažinti vartotoją, numatymas, kaip gerinti ir tobulinti teikiamas paslaugas, gebėjimas konkuruoti rinkoje. Ypač svarbus yra subjektyvus kokybės vertinimas — vartotojo pasitenkinimas, kuris turi atskleisti daugelį gyvenimo sričių: mokymąsi, laisvalaikį ir socialinius ryšius (Valiuškevičiūtė ir kt., 2004; Stake, Cisneros-Cohernour, 2005).

Aukštojo mokslo sistemoje įtemptai diskutuojama apie tai, kas yra aukštojo mokslo vartotojai: studentai, darbdaviai ar valstybė, o organizacijose, kurios teikia paslaugas, tokiose kaip draudimo bendrovės, medicinos įstaigos, mokymo įstaigos, neaišku ne tik kas yra vartotojas, bet ir kas yra paslaugos kokybė. Kokybę nustatyti sudėtinga, kadangi pati kokybės sąvoka yra pakankamai abstrakti. Vartotojo požiūriu kokybė nėra sava-

rankiškas, izoliuotas aukščiausio lygio standartas. Don F. Westerheijden (2005) teigia, kad „lūkesčių lygis dažniausiai skiriasi nuo subjekto patirties: kuo geresnė kokybė buvo anksčiau, tuo labiau ji turi gerėti, kad patenkintų būsimus lūkesčius“.

Dėstymo kokybę studijų proceso dalyvis suvokia kaip sudėtingą, daugialypę, nuolat kintančią. Kiekvienas ją suvokia skirtingai, todėl dėstymo kokybės tyrimų rezultatas priklauso nuo to, ką laikome dėstymo kokybe ir koku aspektu ją tiriamo. Iki šiol nėra patvirtinta nė vienos moksliškai pagrįstos dėstymo kokybės rodiklių nustatymo sistemos, nėra ir vieningos visuotinai priimtose dėstymo kokybės tyrimo duomenų vertinimo sistemos.

Atsižvelgdami į sudėtingą dėstymo kokybės traktavimą, nesutelkėme dėmesio į dėstytojo pareigas, asmenybės bruožus, dėstymo stilių ir metodus, studentų pasiekimus, jų akademinį ir socialinį identitetą, nors tai irgi labai svarbu. Nagrinėjome tik bakalauro studijų pakopos studentų nuomonę apie studijų dalyko dėstymo kokybės indikatorius, galinčius turėti įtakos studentų įgyjamoms kompetencijoms.

Daug diskusijų tarp tyrėjų kelia klausimai: kas turi nustatyti ir įvertinti kokybę, kuo remiantis galima parengti vertinimo instrumentą, kokia kokybės būklės nustatymo ir vertinimo metodika. Tiriant studentų nuomonę studijų kokybės klausimais, problemų kelia ne tik tyrimo instrumento parengimas, bet ir gautų duomenų apdorojimas ir analizė. Daugelio Lietuvos tyrėjų darbuose, apibendrinant studentų nuomonės tyrimų duomenis, dažnai apsiribojama nominaline ir (ar) rangine skale, rezultatai išreiškiami procentais ir pateikiama, kiek procentų respondentų vienokį ar kitokį indikatorius vertina blogai, patenkinamai, gerai ar puikiai. Pagal pateiktą metodologiją duomenims analizuoti naudota balinė skalė, kuri leidžia taikyti daugiau statistinių metodų, nustatomi apibendrinti faktoriai.

Tiriamieji. 2005—2006 m. m. buvo tiriami 1077 LKKA bakalauro pakopos visų studijų programų studentai (986 dieninės ir 91 neakivaizdinės studijų formos studentai), neatsitiktinai pasirinkti „pagrindinio masyvo“ metodu (apklausta apie pusę bakalauro pakopos studentų).

TYRIMO METODAS

Studentų nuomonei apie studijų dalyko dėstymo kokybę įvertinti buvo pasirinkti dėstymo kokybės indikatorius, kurie sudarė aštuonių teiginių skalę (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Studijų dalyko dėstytojo kokybės indikatoriai ir jų vertinimas balais

Žymėjimas	Dėstytojo kokybės indikatorius		Balinė skalė						
a 1	Dėstomo dalyko aktualumas profesijai	Dėstytojo vardas ir pavardė	-3	-2	-1	0	1	2	3
a 2	Užsiėmimų metu pateikiamos informacijos pritaikomumas		-3	-2	-1	0	1	2	3
a 3	Užsiėmimų metu pateikiamos informacijos naujumas		-3	-2	-1	0	1	2	3
a 4	Bendravimas ir bendradarbiavimas su dėstytoju		-3	-2	-1	0	1	2	3
a 5	Dėstytojo specialisto (dalykinė) kompetencija		-3	-2	-1	0	1	2	3
a 6	Dėstytojo pedagogo (edukacinė) kompetencija	Studijų dalykas	-3	-2	-1	0	1	2	3
a 7	Vertinimo objektyvumas		-3	-2	-1	0	1	2	3
a 8	Vertinimo sistemos aiškumas		-3	-2	-1	0	1	2	3
a 9	Irašykite Jums svarbią dėstytojo savybę		-3	-2	-1	0	1	2	3

2 lentelė. Standartizuoto rodiklio I reikšmės interpretacija

I rodiklio intervalas	Pasitenkinimo lygis
Nuo 0,68 iki 1,00	Aukštas
Nuo 0,33 iki 0,67	Vidutinis
Nuo 0,00 iki 0,32	Patenkinamas
Nuo -0,01 iki -0,32	Nepatenkinamas
Nuo -0,33 iki -0,67	Žemas
Nuo -0,68 iki -1,00	Labai žemas

Gautos 9442 249-ies studijų dalykų 191 dėstytojo dėstytojo kokybės vertinimo anketos pagal anksčiau nurodytos skalės teiginius. Šiems duomenims kaupti ir apdoroti buvo sukurta informacinė sistema *Microsoft Access 2003* duomenų bazės pagrindu.

Informacinės sistemos loginiame modelyje kiekvienas studijų dalykas ir jį dėstantis dėstytojas buvo aprašomas aštuoniais dėstytojo kokybės indikatoriais (žr. 1 lent.). Vienam indikatoriumi vertinti parinkta balinė matavimo skalė, kurioje reikšmės kito: nuo visai blogai (-3), blogai (-2), nepatenkinamai (-1), neturiu nuomonės (0), patenkinamai (1), gerai (2) iki puikiai (3). Indikatorius buvo standartizuojamas reikšmių intervale nuo -1 iki 1. Šitaip buvo apskaičiuojamas kiekvieno studijų dalyko ir jį dėstančio dėstytojo pasitenkinimo indikatoriumi rodiklis I_p pagal formulę:

$$I_p = \frac{-1 \times n_1 - 0,67 \times n_2 - 0,33 \times n_3 + 0,33 \times n_4 + 0,67 \times n_5 + 1 \times n_7}{n_1 + n_2 + n_3 + n_4 + n_5 + n_6 + n_7},$$

čia n_1 — respondentų, kurie vertino visai blogai (-3), n_2 — blogai (-2), n_3 — nepatenkinamai (-1), n_4 — patenkinamai (1), n_5 — gerai (2), n_6 — puikiai (3) skaičius; -1; -0,67; -0,33; 0,33; 0,67; 1 — vertinimo balo svertiniai koeficientai. Respondentų, kurie vertindami neturėjo nuomonės, skaičius n_4 (0), pasitenkinimo rodiklio I_p apskaičiavimui įtakos neturi. Standartizuoto rodiklio I reikšmės interpretacija pateikiama

2 lentelėje. Jei pasitenkinimo žodinė interpretacija kelia abejonių, pasitenkinimo lygį galima įvardyti ir kitais žodžiais, pavyzdžiui, labai geras, geras, pakankamas, patenkinamas, nepatenkinamas, blogas ir pan.

Pavyzdys. 12 respondentų vertino studijų dalyko aktualumą profesijai. Iš jų trys išreiškė nuomonę — *visai blogai* (-3 balai), devyni — *gerai* (2 balai). Pasitenkinimo dėstytojo kokybės indikatoriumi rodiklis I_p apskaičiuojamas pagal formulę:

$$I_p = \frac{-1 \times 3 - 0,67 \times 0 - 0,33 \times 0 + 0,33 \times 0 + 0,67 \times 9 + 1 \times 0}{3 + 0 + 0 + 0 + 9 + 0} = 0,25$$

Kadangi $I_p = 0,25$ reikšmė patenka į I rodiklio intervalą nuo 0,00 iki 0,32 (žr. 3 lent.), pasitenkinimo lygis dėstytojo kokybės indikatoriumi yra interpretuojamas kaip *patenkinamas*.

Jei dėstytojo kokybės indikatorius — užsiėmimų metu pateikiamos informacijos pritaikomumą (a 2) ir naujumą (a 3), bendravimą ir bendradarbiavimą su dėstytoju (a 4), dėstytojo specialisto (dalykinę) kompetenciją (a 5), dėstytojo pedagogo (edukacinę) kompetenciją (a 6), vertinimo objektyvumą (a 7) ir vertinimo sistemos aiškumą (a 8) — laikysime lygiaverčiais, t. y. vienodai arba beveik vienodai veikiančiais studentų įgyjamas kompetencijas ir priklausančiais nuo dėstytojo, galima apskaičiuoti pasitenkinimo dėstytojo savybėmis rodiklį I_{PD} pagal formulę:

$$I_{PD} = \frac{(I_{P2} + I_{P3} + I_{P4} + I_{P5} + I_{P6} + I_{P7} + I_{P8})}{7},$$

čia I_{P2} — pasitenkinimo pratybų metu teikiamos informacijos pritaikomumu, I_{P3} — užsiėmimų metu teikiamos informacijos naujumu, I_{P4} — bendravimu ir bendradarbiavimu su dėstytoju, I_{P5} — dėstytojo specialisto kompetencija, I_{P6} — dėsty-

Žymėjimas	Požymis	Faktorius	
		Dalyko savybės, %	Dėstytojo savybės, %
a 1	Dėstomo dalyko aktualumas profesijai	0,95	0,14
a 2	Užsiėmimų metu pateikiamos informacijos pritaikomumas	0,88	0,44
a 3	Užsiėmimų metu pateikiamos informacijos naujumas	0,76	0,54
a 4	Bendravimas ir bendradarbiavimas su dėstytoju	0,34	0,88
a 5	Dėstytojo specialisto (dalykinė) kompetencija	0,40	0,86
a 6	Dėstytojo pedagogo (edukacinė) kompetencija	0,36	0,89
a 7	Vertinimo objektyvumas	0,21	0,95
a 8	Vertinimo sistemos aiškumas	0,26	0,93

3 lentelė. Pasukta faktorių matrica

1 pav. Pasitenkinimo studijų dalykų dėstytojų savybėmis rodiklio I_{PD} grafinis vaizdas pagal studijų programas

2 pav. Pasukta faktorių diagrama

tojo pedagogo kompetencija, I_{p7} — vertinimo objektyvumu, I_{p8} — vertinimo sistemos aiškumu rodikliai. Pasitenkinimo dėstytojo savybėmis rodiklio I_{PD} interpretacija pateikiama 2 lentelėje.

Apibendrinta studentų nuomonė pagal pasirinktą rodiklį I gali būti vaizduojama grafiškai. Pasitenkinimo studijų dalykų dėstytojų savybėmis rodiklio I_{PD} grafinis vaizdas pagal studijų programas pateikiamas 1 paveiksle.

Interpretuojant studentų nuomonę, reikia vertinti tai, kad kuo rodiklio I_{PD} vidurkis arčiau 1 (lūkesčiai patenkinti), tuo studentų pasitenkinimas studijų dalykų dėstytojų savybėmis yra aukštesnis ir atitinkamai — kuo šio rodiklio reikšmė arčiau 1 (lūkesčiai nepatenkinti), tuo studentų pasitenkinimas studijų dalykų dėstytojo savybėmis yra žemesnis. Šiuo pavyzdžiu dieninės studijų formos studentų nuomonę galima interpretuoti ir kaip daugiakampės figūros plotą. Kuo šis plotas didesnis, tuo aukštesnis atitinkamos studijų formos studentų pasitenkinimas studijų dalykų dėstytojų savybėmis.

Analizuodami standartizuotus tyrimo duomenis, atlikome faktorių analizę. Atrinkome bakaluro pakopos dieninių studijų formos 132 dalykus ir jų dėstytojus, t. y. tuos, apie kurių dėstymo indikatorius išreiškė nuomonę ne mažiau kaip 20 respondentų, ir klasifikavome pagal kursą. Pirmą grupę sudarė 39 dalykai ir jų dėstytojai, dėstę pirmo kurso studentams (1316 anketos), antrą — 32 (1371 anketos), trečią — 30 (725 anketos), ketvirtą — 31 (795 anketos). Tas pats respondentas galėjo išsakyti nuomonę apie kelis studijų dalykus. Pirmos grupės dalykų rodiklį į tolesnę faktorių analizę neįtraukėme, kadangi manėme, kad šie respondentai, mokydami pirmame kurse, dar neidentifikavo savęs kaip studentų. Toliau analizavome antro, trečio ir ketvirto kurso studentų pasitenkinimo dėstymo indikatoriais duomenis. KMO and Bartlett's testo Kaiser—Meyer—Olkin imties adekvatumo koeficientas 0,856 ($p = 0,00$)

4 lentelė. Apibendrinti LKKA baka-lauro pakopos studentų nuomonės tyrimo rezultatai pagal fakultetus

Fakulteto pavadinimas	Studijų forma	Respondentų skaičius	Katedros pavadinimas	Dalyko aktualumo profesijai rodiklis (I_{p1})	Dalyko aktualumo profesijai rodiklio interpretacija	Pasitenkinimo dėstytojo savybėmis rodiklis (I_{pd})	Pasitenkinimo dėstytojo savybėmis rodiklio interpretacija
1	d	754	13	0,68	Aukštas	0,61	Vidutinis
		710	14	0,60	Vidutinis	0,58	Vidutinis
		416	15	0,92	Aukštas	0,78	Aukštas
		1293	12	0,73	Aukštas	0,56	Vidutinis
	n	53	12	0,56	Vidutinis	0,37	Vidutinis
		63	13	0,50	Vidutinis	0,52	Vidutinis
		33	14	0,68	Aukštas	0,65	Vidutinis
		2	d	505	1	0,69	Aukštas
983	2			0,87	Aukštas	0,72	Aukštas
863	3			0,25	Patenkinamas	0,37	Vidutinis
202	4			0,71	Aukštas	0,62	Vidutinis
n	105		3	0,48	Vidutinis	0,61	Vidutinis
	134		2	0,89	Aukštas	0,83	Aukštas
	25		1	0,91	Aukštas	0,78	Aukštas
	3		d	311	5	0,74	Aukštas
212		6		0,81	Aukštas	0,75	Aukštas
362		7		0,52	Vidutinis	0,49	Vidutinis
965		8		0,72	Patenkinamas	0,65	Vidutinis
600		9		0,61	Vidutinis	0,61	Vidutinis
418		10		0,68	Aukštas	0,54	Vidutinis
154		11		0,88	Aukštas	0,85	Aukštas
n		25	10	0,32	Patenkinamas	0,41	Vidutinis
		14	6	0,72	Aukštas	0,74	Aukštas
		228	8	0,83	Aukštas	0,80	Aukštas
		10	9	0,85	Aukštas	0,76	Aukštas
		Bendrasis įvertinimas	d	8748		0,69	Aukštas
n	690			0,67	Vidutinis	0,64	Vidutinis

parodė, kad turimi duomenys yra tinkami tirti faktorių analizės metodu. Parinkus pagrindinių faktorių atrankos (*Extraction Method: Principal Component Analysis*) ir pasukimo metodą *Varimax* su Kaizerio normalizacija (*Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization*) buvo gauta pasukta faktorių matrica (*Rotated Component Matrix*) (žr. 3 lent.) ir pasukta faktorių diagrama (*Component Plot in Rotated Space*) (žr. 2 pav.).

Remdamiesi pasukta faktorių matrica, išskyrėme du faktorius: pirmą — dėstytojo savybes (faktorius sudaro 74% suminės dispersijos) ir antrą — dalyko savybes (faktorius sudaro 16% suminės dispersijos).

Pasuktoje faktorių matricoje (žr. 3 lent.) matyti, kad pirmam faktoriui priskiriami požymiai: a 1 — dėstomo dalyko aktualumas profesijai (koreliacija 0,954), a 2 — užsiėmimų metu pateikiamos informacijos pritaikomumas (koreliacija

0,876) ir a 3 — pratybų metu pateikiamos informacijos naujumas (koreliacija 0,756). Antram faktoriui priskiriami požymiai: a 4 — bendravimas ir bendradarbiavimas su dėstytoju (koreliacija 0,884), a 5 — dėstytojo specialisto (dalykinė) kompetencija (koreliacija 0,856), a 6 — dėstytojo pedagogo (edukacinė) kompetencija (koreliacija 0,889), a 7 — vertinimo objektyvumas (koreliacija 0,947) ir a 8 — vertinimo sistemos aiškumas (koreliacija 0,930).

Gautų faktorių duomenys — dėstytojo savybės ir dalyko savybės — buvo perkoduoti (suskirstyti kvartiliais) ir paruošti asociacinei analizei χ^2 . Atlikus asociacinę analizę, buvo nustatyta statistškai reikšminga silpna atvirkštinė priklausomybė ($\Gamma = -0,352$, $p = 0,01$) tarp dėstytojo savybių ir studento studijų programos (*Mantel-Hanzel testas*, $p = 0,00$). Dalyko savybių ryšys su studento studijų programa nepastebėtas.

Studijų programa	Studijų forma	Respondentų skaičius	Dalyko aktualumo profesijai rodiklis (I_{PI})	Dalyko aktualumo profesijai rodiklio interpretacija	Pasitenkinimo dėstytojo savybėmis rodiklis (I_{PD})	Pasitenkinimo dėstytojo savybėmis rodiklio interpretacija
1	d	1495	0,75	Aukštas	0,67	Vidutinis
2	d	563	0,70	Aukštas	0,65	Vidutinis
3	d	1058	0,69	Aukštas	0,65	Vidutinis
	n	71	0,67	Vidutinis	0,56	Vidutinis
4	d	910	0,43	Vidutinis	0,49	Vidutinis
	n	152	0,76	Aukštas	0,77	Aukštas
5	d	253	0,83	Aukštas	0,70	Aukštas
6	d	856	0,63	Vidutinis	0,57	Vidutinis
	n	119	0,55	Vidutinis	0,51	Vidutinis
7	d	954	0,77	Aukštas	0,71	Aukštas
8	d	1358	0,71	Aukštas	0,66	Vidutinis
	n	99	0,58	Vidutinis	0,60	Vidutinis
9	d	1301	0,67	Vidutinis	0,54	Vidutinis
	n	249	0,79	Aukštas	0,78	Aukštas
Bendrasis įvertinimas	d	8748	0,69	Aukštas	0,63	Vidutinis
	n	690	0,67	Vidutinis	0,64	Vidutinis

5 lentelė. Apibendrinti LKKA bakalauro pakopos studentų nuomonės tyrimo rezultatai pagal studijų programas

REZULTATAI

Apibendrinant studentų nuomonę apie dalykų dėstymo kokybę, kiekvienam studijų dalykui ir jo dėstytojui dalyko aktualumo profesijai rodiklis I_{PI} ir pasitenkinimo dėstytojo savybėmis rodiklis I_{PD} buvo apskaičiuojamas tik tada, jei savo nuomonę išsakė ne mažiau kaip 5 respondentai. Apibendrinti LKKA bakalauro pakopos studentų nuomonės tyrimo rezultatai pagal fakultetus pateikiami 4 lentelėje, o pagal studijų programas — 5-oje.

REZULTATŲ APTARIMAS

Naudojantis sukurta metodologija nustatyta ir interpretuota LKKA dieninių, neakivaizdinių studijų bakalauro pakopos I–IV kurso studentų nuomonė apie 2005–2006 m. m. studijuotų dalykų dėstymo kokybės indikatorius. Studijų dalykų aktualumo profesijai (I_{PI}) ir pasitenkinimo dėstytojo savybėmis (I_{PD}) rodikliai gali būti naudojami atskirų studijų dalykų dėstymui įvertinti, tačiau turi būti išanalizuotas jų santykis su kitų to paties dalyko dėstytojų dėstomų dalykų rodikliais, ir jis įgauna prasmę tik tada, kai naudojamas kaip priemonė dėstymo procesui tobulinti.

Nagrinėdami faktorių analizės rezultatus, atkreipėme dėmesį į tai, kad požymių a 2 (užsiėmimų metu pateikiamos informacijos naujumas)

ir a 3 (užsiėmimų metu pateikiamos informacijos naujumas) koreliacija su dėstytojo savybėmis yra reikšminga (a 2 koreliacija 0,44; a 3 koreliacija 0,54), tačiau mažesnė nei šių požymių koreliacija su dalyko savybėmis (a 2 koreliacija 0,88; a 3 koreliacija 0,76). Tai rodo, kad dėstytojai turėtų daugiau dėmesio kreipti į šiuos dėstymo kokybės indikatorius: pateikiamos informacijos pritaikomumą (a 2) ir pateikiamos informacijos naujumą (a 3).

Apibendrinant studentų nuomonės tyrimų duomenis, daugelio Lietuvos tyrėjų darbuose dažnai apsiribojama procentiniais skirstiniais, o duomenys neapibendrinami. Naudojantis pateikiama metodologija, galima ne tik apibendrinti studentų nuomonę, bet ir analizuoti priklausomybę, palyginti pagal įvairias kategorijas.

Nagrinėjant studentų nuomonę, reikėtų atsižvelgti į 1997 m. Didžiosios Britanijos Aukštojo mokslo nacionalinio komiteto tyrimo „Aukštasis išsilavinimas besimokančioje visuomenėje“ ataskaitą. Joje pastebėta, kad tiriant studentų siekius, lūkesčius ir nuomonę apie dėstytojus, vertinimai yra aukštesni (padidinti) ir išsiskiria iš kitų sričių vertinimų. Tokia tendencija gal būdinga ir kitų šalių studentams, tačiau norint patikrinti šią hipotezę reikia atlikti lyginamąjį tyrimą.

Organizuojant studentų nuomonės tyrimą, reikėtų atsižvelgti į tai, kad studentai, tiesiogiai dalyvaujantys studijų procese, yra suinte-

resuota pusė, turinti labiausiai pagrįstą, bet ir subjektyviausią nuomonę. Studentų nuomonė nėra vienintelis studijų dalykų dėstymo kokybės vertinimo elementas. Studentai studijų procesą vertina remdamiesi momentine patirtimi, nemato platesnės perspektyvos ir negali aprėpti visumos (Valiuškevičiūtė ir kt., 2004; Patry, Gastager, 2004). Tačiau nagrinėjant kokybę vartotojų poreikių bei lūkesčių tenkinimo aspektu, šią nuomonę būtina tirti ir atsižvelgti į tai, kad vartotojo pasitenkinimą dėstymo kokybe lemia paslaugos teikėjo pastangos.

IŠVADA

Studentų nuomonės apie studijų dalykų dėstymo kokybę tyrimo duomenų vertinimo instrumento metodologinis pagrindimas atliktas statistiniais metodais. Studentų nuomonės interpretavimas naudojant balinę skalę, duomenų

standartizavimas ir asociacinė analizė leidžia apibendrinti duomenis pagal įvairias kategorijas — šio tyrimo atveju pagal studijų formas, katedras ir kursą. Studijų dalykų aktualumo profesijai I_{p1} ir pasitenkinimo dėstytojo savybėmis I_{pD} rodikliai gali būti naudojami atskirų studijų dalykų dėstymo kokybei vertinti, tačiau jie turi būti nagrinėjami kartu su kitų to paties dalyko dėstytojų dėstomų dalykų rodikliais ir įgauna prasmę tik tada, kai naudojami kaip priemonė dėstymo procesui tobulinti. Tyrimo duomenų faktorių analizė leido išskirti du dėstymo kokybės faktorius: pirmą — dalyko savybes (16% suminės dispersijos), antrą — dėstytojo savybes (74% suminės dispersijos). Atlikus asociacinę analizę, nustatyta statistiškai reikšminga silpna atvirkštinė priklausomybė ($\Gamma = -0,352$; $p = 0,01$) tarp dėstytojo savybių ir studento studijų programos (*Mantel-Hanzel* testas, $p = 0,00$).

LITERATŪRA

- A Memorandum of Lifelong Learning*. (2000). European Council, Brussels, 30 October.
- European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA)*. (2005). Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. Helsinki.
- European University Association*. (2005). Developing an Internal Quality Culture in European Universities: Report on the Quality Culture Project 2002—2003. Brussels.
- Higher education in the learning society*. (1997). Report of the National committee.
- Kardelis, K. (1997). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Technologija.
- Lipinskienė, D. (2002). *Edukacinė studentą įgalinanti studijuoti aplinka: daktaro disertacija*. Kaunas: KTU.
- Patry, J. L., Gastager, A. (2004). Kokybės vertinimo dilemos. *Aukštojo mokslo kokybė*, 1, 60—79.
- Stake, R. E., Cisneros-Cohernour, E. J. (2004). Dėstymo kokybė aukštojoje mokykloje. *Aukštojo mokslo kokybė*, 1, 94—117.
- Valiuškevičiūtė, A., Druskytė, I., Mikutavičienė, I. (2004). Universitetinių studijų kokybės vertinimas: akademinės bendruomenės požiūris. *Aukštojo mokslo kokybė*, 1, 38—59.
- Don Westerheijden, F. (2005). Judančio taikinio link: aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas Europoje. *Aukštojo mokslo kokybė*, 2, 52—71.
- Želvys, R., Žilinskaitė, R. (2005). Studijų reformų Lietuvoje analizė. *Aukštojo mokslo kokybė*, 2, 25—32.
- Буюль, А., Цёфель, П. (2002). *SPSS: искусство обработки информации*. Санкт-Петербург: ДиаСофтЮП.
- Захарова, И. В., Стрюкова, Г. А. (1999). Семантический дифференциал как метод диагностики восприятия учащимся педагога. *Психологическая наука и образование*, 3—4.
- Паниотто, В. И., Максименко, В. С. (2003). *Количественные методы в социологических исследованиях*. Киев. Prieiga per internetą: <http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/77144.html>
- Таранов, Д. (2005). *SPSS: статистический анализ в маркетинговых исследованиях*. Санкт-Петербург: Питер Принт.

METHODOLOGICAL SUBSTANTIATION OF SURVEY INSTRUMENT FOR STUDENTS' OPINION ABOUT TEACHING QUALITY

Giedrė Judita Rastauskienė, Ina Marija Šeščilienė, Ilona Tilindienė
Lithuanian Academy of Physical Education, Kaunas, Lithuania

ABSTRACT

In this article the authors present the results of the investigation of students' attitudes towards the teaching quality in the Lithuanian Academy of Physical Education. The aim of the study was to substantiate the survey instrument for permanent and massive inquiries about teaching quality and its indicators by means of statistical methods. Interpretation of students' judgements was carried out using range scale, standardization of data and factor analysis, which allowed discerning two factors of teaching quality. The first factor included the characteristics of the studied subject and the second one — personal characteristics of the teacher of the same subject. Results of analysis of indicators of professional relevance and satisfaction with characteristics of the teacher could be used for the evaluation of particular subjects, but they must be considered only as an implement for the improvement of the teaching quality.

1077 full time and part time bachelor students were inquired about teaching the study subjects in the school year of 2005—2006. As there are a lot of approaches to the meaning of what the teaching quality is and what indicators reveal it, we examined and discussed the subjective contentment of bachelor students only according to those indicators which apparently influence students' competencies. The authors do not claim to reveal the thorough state of the teaching quality in LAPE, but our data enable us to analyse and interpret students' opinions about teaching quality indicators which are still under consideration and to outline some aspects of the teaching quality. The results of the study also capacitated verifying the survey instrument and suggesting a rare and original method of data analysis. The authors also expect discussion about the teaching quality in the academic community of the university.

Keywords: teaching quality, quality indicators, methodology of teaching quality research.

Gauta 2007 m. vasario 12 d.
Received on February 12, 2007

Priimta 2007 m. balandžio 24 d.
Accepted on April 24, 2007

Giedrė Judita Rastauskienė
Lietuvos kūno kultūros akademija
(Lithuanian Academy of Physical Education)
Sporto g. 6, LT-44221 Kaunas
Lietuva (Lithuania)
E-mail g.rastauskiene@lkka.lt
Tel +370 37 302668